

Sygn. akt I C 300/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 lipca 2015 roku

Sąd Okręgowy w Częstochowie Wydział I Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: SSO Andrzej Nowak

Protokolant: Ewa Lenartowicz

po rozpoznaniu w dniu 25 czerwca 2015 roku w Częstochowie

na rozprawie

sprawy z powództwa C. O. i P. O. (1)

przeciwko J. O. (1), M. O. i P. O. (2)

o zachówek

1. zasądza od pozwanej J. O. (1) na rzecz powoda C. O. kwotę 20.333,33 zł (dwadzieścia tysięcy trzysta trzydzieści trzy złote trzydzieści trzy grosze) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 8 lutego 2014 roku;
2. zasądza od pozwanej M. O. na rzecz powoda C. O. kwotę 12.877,77 zł (dwanaście tysięcy osiemset siedemdziesiąt siedem złotych siedemdziesiąt siedem groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 20 lutego 2014 roku;
3. zasądza od pozwanej P. O. (2) na rzecz powoda C. O. kwotę 12.877,77 zł (dwanaście tysięcy osiemset siedemdziesiąt siedem złotych siedemdziesiąt siedem groszy) wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 11 lutego 2014 roku, przy czym zastrzega pozwanej prawo do powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie jej odpowiedzialności do stanu czynnego spadku;
4. w pozostałej części powództwo oddala, w tym w całości powództwo wniesione przez powoda P. O. (1);
5. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) na rzecz adwokata S. T. kwotę 4.428 zł (cztery tysiące czterysta dwadzieścia osiem złotych), w tym 828 zł (osiemset dwadzieścia osiem złotych) podatku od towarów i usług, tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu powodowi P. O. (1);
6. przyznaje od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Częstochowie) na rzecz adwokata T. O. (1) kwotę 3.600 zł (trzy tysiące sześćset złotych) tytułem wynagrodzenia za sprawowanie funkcji kuratora małoletniego C. O.;
7. odstępuje od ściągnięcia z roszczenia zasądzonego na rzecz powoda C. O. kosztów sądowych w części, w której powództwo zostało oddalone;
8. odstępuje od obciążenia pozwanych kosztami sądowymi;
9. nie obciąża powodów obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanej M. O..

Sygn. akt I C 300/13

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 14 sierpnia 2012 roku, sprecyzowanym pismem procesowym z dnia 19 czerwca 2013 roku (k. 45) oraz pismem procesowym z dnia 21 lutego 2014 roku (k. 96) powód P. O. (1) domagał się:

10. uznania bezskuteczności wydziedziczenia powoda P. O. (1) przez zmarłą E. O. wobec braku podstaw wydziedziczenia,

11. zasądzenia od pozwanej M. O. na rzecz powoda P. O. (1) kwoty 41 911,76 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu,

12. zasądzenia od pozwanej P. O. (2) na rzecz powoda P. O. (1) kwoty 41 911,76 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu,

13. zasądzenia od pozwanej J. O. (1) na rzecz powoda P. O. (1) kwoty 66 176,46 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu;

zaś powód C. K. domagał się:

1. zasądzenia od pozwanej M. O. na rzecz powoda C. O. kwoty 18 627,45 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu,

2. zasądzenia od pozwanej P. O. (2) na rzecz powoda C. O. kwoty 18 627,45 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu,

3. zasądzenia od pozwanej J. O. (1) na rzecz C. O. kwoty 29 411,76 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu.

Na uzasadnienie żądania pozwu powód P. O. (1) wskazał, iż postanowieniem Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 28 października 2011 roku, sygn. akt II Ns 404/11 T. O. (2) (w 95/170 części) oraz pozwana J. O. (1) (w 75/170 części) nabyli spadek po matce powoda P. E. O. – zmarłej dnia 11 września 2009 roku. Powód wskazał, iż do kręgu spadkobierców ustawowych należał wyłącznie on. Nadmienił, iż gdyby nie fakt sporządzenia przez zmarłą E. O. testamentu i powołania do spadku pozwanej J. O. (1) i T. O. (2) (który zmarł w dniu 28 września 2010 roku i po którym spadek nabyły żona M. O. i córka P. O. (2) po 1/2 części każda z tych osób) spadek po zmarłej E. O. zostałyby w całości nabyte przez powoda P. O. (1).

Jako podstawę wydziedziczenia powoda P. O. (1) w sporządzonym przez E. O. testamencie wskazano uporczywe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych. Zdaniem powoda, jako zstępnemu spadkodawczyni E. O., który byłby powołany do dziedziczenia z ustawy przysługuje mu zachówek w wysokości połowy wartości przysługującego mu udziału. Powód ten wskazał iż w skład majątku spadkowego po zmarłej E. O. wchodzi:

- nieruchomość gruntowa zabudowana, położona przy ul. (...) w C. o wartości 200 000,00 zł,

- nieruchomości o powierzchni ok. 30 m² położona w C. przy ul. (...) o wartości 100 000,00 zł.

Zachówek należny powodowi P. O. (1) wynoszący 1/2 należnego mu udziału spadkowego wynosi zatem 150 000,00 zł. Powód ten zaznaczył, iż nie otrzymał należnego mu zachowku w żadnej postaci. Podkreślił iż kwestionuje zasadność jego wydziedziczenia gdyż jego relacje z matką były poprawne. Powód nie pozostawał z nią w konflikcie. Faktem jest, iż relacje powoda z matką były chłodne, gdyż powód nigdy nie zaznał ze strony matki ciepła rodzinnego, a matka nigdy go nie tolerowała, jednak nie miał on na to wpływu. Sam powód, jak wynika z uzasadnienia pozwu dopełniał względem spadkodawczyni obowiązków rodzinnych na ile było to możliwe. Interesował się stanem jej zdrowia, przyjmował u siebie w domu i spełniał jej prośby. Podczas pobytu spadkodawczyni w szpitalu na Śląsku był wraz z K. G. w odwiedzinach u niej. Co jakiś czas chodził z matką na zakupy, odwiedzał ją, lub ona odwiedzała jego. W tej sytuacji, zdaniem powoda brak jest podstaw do przyjęcia, jakoby ze strony powoda miało miejsce uporczywe neutrzymywanie z dnia kontaktów i niesprawowanie nad nią opieki, wynikające ze świadomego i celowego zaniechania powoda. Zdaniem

powoda, analiza relacji łączących go z matką po 2000 roku prowadzi do wniosku, iż istniały przeszkody stawiane przez osoby trzecie, w tym zwłaszcza była żoną powoda J. O. (2) w nawiązaniu bliższych kontaktów pomiędzy powodem, a spadkodawczynią.

Powód P. O. (1) wskazał iż długotrwałe niedopełnianie względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych, aby mogło uzasadniać wydziedziczenie, spowodowane musi być okolicznościami, które leżą po stronie spadkobiercy.

Uzasadniając swoje stanowisko powód C. O. podniósł, iż zgodnie z treścią prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 28 października 2011 roku, sygn. akt II Ns 404/11 spadek po E. O. na podstawie testamentu własnoręcznego z dnia 26 grudnia 2004 roku ogłoszonego dnia 28 października 2009 roku nabyły wnuki T. O. (2) w 95/170 częściach oraz J. O. (1) w 75/170 częściach. Spadkodawczyni wydziedziczyła swojego jedynego syna P. O. (1). Powód C. O. wskazał, iż w skład masy spadkowej po zmarłej E. O. weszły nieruchomości położone w C. przy ul. (...) oraz przy ul. (...) o łącznej wartości 300 000,00 zł. Powód ten wskazał, iż wydziedziczony P. O. (1) ze związku z J. O. (2) ma dwoje dzieci: T. O. (2) i J. O. (1), natomiast ze związku z I. O. – syna C. O.. Powód jest jedną z osób, którym przypadłby udział spadkowy przy dziedziczeniu ustawowym obok rodzeństwa T. O. (2) i J. O. (1). W związku z faktem, iż powód ten jest małoletni należny mu zachówek wynosi 2/3 udziału, jaki przypadłby mu przy dziedziczeniu ustawowym.

W odpowiedzi na pozew z dnia 3 marca 2014 roku (k. 101) pozwana M. O. wniosła o oddalenie powództwa w całości i pozbawienia powoda P. O. (1) prawa do zachowku jako słusznie wydziedziczonego. Pozwana ta nie kwestionowała prawa do zachowku małoletniego C. O. i zadeklarowała gotowość do zawarcia w tym zakresie ugody.

Na uzasadnienie swojego stanowiska pozwana ta podniosła, iż powód P. O. (1) zerwał więzy rodzinnego ze swoją matką. Nie tylko przysparzał jej kłopotów, ale również znęcał się nad nią, kiedy razem zamieszkiwali. Spadkodawczyni ubolewała, iż powód ten nie interesuje się swoimi dziećmi z pierwszego związku małżeńskiego, ani jej losem. W ostatnich latach jej życia opiekę nad nią sprawowała synowa i wnuki. Również to synowa spadkodawczyni sfinansowała wykupienie jej mieszkania. Pozwana podkreśliła, iż nawet po śmierci spadkodawczyni powód P. O. (1) złośliwie uniemożliwił pochowanie jej razem z mężem, co było zgodne z jej wolą) poprzez nieudostępnienie stosownych dokumentów, nie był również na pogrzebie matki. Pozwana nie kwestionowała prawa powoda C. O. do zachowku co do zasady, tym niemniej wskazała, iż podana przez powoda wartość masy spadkowej jest nadmiernie wygórowana, a majątek spadkowy oszacowany został na kwotę 170 000,00 zł.

Na rozprawie w dniu 25 marca 2014 roku pozwane J. O. (1) i P. O. (2) wniosły o oddalenie powództwa P. K. w całości, nie kwestionowały co do zasady powództwa C. O., zwróciły jednak uwagę na nadmierną, ich zdaniem, wysokość jego roszczeń.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód P. O. (1) jest ojcem powoda C. O., a synem spadkodawczyni E. O.. Powód C. O. pochodzi z drugiego małżeństwa powoda P. O. (1) – z I. O..

(dowód: akty urodzenia, k. 4, 5).

E. O. zmarła dnia 11 września 2009 roku w C.. Sporządziła ona testament własnoręczny, na podstawie którego spadek po niej nabyły wnuki: T. O. (2) – w 95/170 częściach i J. O. (1) – w 75/170 częściach, co stwierdzone zostało postanowieniem Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 28 października 2011 roku, sygn. akt II Ns 404/11. Po rozpoznaniu apelacji powoda P. O. (1) od powyższego postanowienia Sąd Okręgowy w Częstochowie postanowieniem z dnia 15 marca 2012 roku, sygn. akt VI Ca 23/12 oddalił apelację, w związku z czym powyższe postanowienie uzyskało walor prawomocności.

(dowód: postanowienia wraz z uzasadnieniami, k. 300, 303 – 308, 330, 335 – 336 akt sprawy Sądu Rejonowego w Częstochowie sygn. akt II Ns 23/12).

Powód P. O. (1) jest również ojcem pozwanej J. O. (1) oraz T. O. (2). Pozwana ta, jak też T. O. (2) są dziećmi powoda P. O. (1) z pierwszego małżeństwa – z J. O. (2). T. O. (2) zmarł w dniu 28 września 2010 roku w C., a spadek po nim, na podstawie ustawy nabyły jego żona M. O. oraz córka P. O. (2) – po 1/2 części każda z tych osób – na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 9 grudnia 2010 roku, sygn. akt II Ns 3563/10.

(dowód: akty urodzenia, k. 3, 4 akt sprawy Sądu Rejonowego w Częstochowie, sygn. akt II Ns 404/11, postanowienie Sądu Rejonowego w Częstochowie, k. 13 akt sprawy Sądu Rejonowego w Częstochowie sygn. akt II Ns 3563/10).

E. O. sporządziła trzy testamenty. Testamentem z dnia 25 stycznia 2001 roku, sporządzonym w formie aktu notarialnego przed notariuszem K. J. – Kancelaria Notarialna w C., Repertorium A nr 580/2001 powołała ona do spadku po 1/2 części T. O. (2) i J. O. (1). Testamentem z dnia 5 lutego 2002 roku, sporządzonym w formie aktu notarialnego przed asesorem notarialnym A. S. – Kancelaria Notarialna Notariusza K. J. w C., Repertorium A nr 962/2012 E. O. odwołała testament z dnia 25 stycznia 2001 roku oraz powołała do spadku wnuczkę J. O. (1), którą zobowiązała do przeniesienia tytułem zapisu na rzecz wnuka testatorki T. O. (2) udziału wynoszącego 1/2 część w nieruchomości położonej przy ul. (...). W testamencie tym E. O. zawarła również rozrządzenie dotyczące wydziedziczenia jej syna – powoda P. O. (1) z powodu nieutrzymywania z nią kontaktów od około dwóch lat. Testamentem allograficznym z dnia 26 grudnia 2004 roku E. O. dokonała następujących rozrządzeń: wnukowi T. O. (2) zapisała działkę położoną przy ul. (...) w C., a mieszkanie własnościowe przy ul. (...) w C. zapisała na rzecz swojej wnuczki J. O. (1). Jednocześnie testatorka również w testamencie allograficznym zawarła wolę wydziedziczenia swojego syna – powoda P. O. (1), jako przyczynę tego wskazując brak zainteresowania od kilku lat, brak odwiedzin w czasie choroby i pobytu w szpitalu.

(dowód: testamenty, k. 8 akt sprawy Sądu Rejonowego w Częstochowie, sygn. akt II Ns 404/11).

Jedynym spadkobiercą ustawowym po E. O. był jej syn – powód P. O. (1). Powód P. O. (1) posiadał troje dzieci – z pierwszego małżeństwa T. O. (2) i pozwaną J. O. (1), a z drugiego małżeństwa – powoda C. O..

(okoliczność bezsporna).

W skład spadku po zmarłej E. O. weszły dwie nieruchomości – działka gruntu położona w C. przy ul. (...), oznaczona jako działka o numerze geodezyjnym (...) o powierzchni 0,0674 ha, zabudowana budynkiem mieszkalnym, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) oraz nieruchomość lokalowa w postaci lokalu mieszkalnego położonego w C. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...). Ponadto w skład spadku weszły także ruchomości. Łączna wartość schodzących w skład spadku ruchomości wynosiła 1 000,00 zł.

(okoliczność bezsporna).

Wartość wchodzących w skład spadku po E. O. nieruchomości wynosiła łącznie 206 400,00 zł – nieruchomość w postaci działki gruntu położonej w C. przy ul. (...), oznaczonej jako działka o numerze geodezyjnym (...) o powierzchni 0,0674 ha, zabudowanej budynkiem mieszkalnym, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) według stanu z dnia otwarcia spadku, to jest z dnia 11 września 2009 roku oraz cen na datę wydania wyroku w niniejszej sprawie przedstawiała wartość 121 600,00 zł, zaś nieruchomość lokalowa w postaci lokalu mieszkalnego położonego w C. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) przedstawiała wartość 84 800,00 zł. Łączna wartość masy spadkowej po E. O. wynosiła zatem 207 400,00 zł.

(dowód: opinia biegłej, k. 218 – 264, rozprawa z dnia 31 marca 2015 roku, 00:02:10, k. 303 – 307).

Stosunki powoda P. O. (1) i jego matki E. O. układały się źle. Matka powoda, kiedy był on jeszcze dzieckiem została wdową i samotnie wychowywała powoda P. O. (1). E. O. zmuszona była do pracy w wymiarze przekraczającym jeden etat, aby móc samodzielnie utrzymać siebie i syna, w związku z czym nie mogła poświęcić mu wystarczającej ilości

czasu. Powód P. O. (1) jeszcze podczas zamieszkiwania wspólnie z matką zachowywał się względem niej nagannie – dokuczał jej, polewał ją wodą w czasie snu, czy też wyrzucał jej ubrania przez balkon lub nie wpuszczał jej do mieszkania. Po rozwodzie z pierwszą żoną i zerwaniu kontaktów z dziećmi z pierwszego małżeństwa powód P. O. (1) zerwał również kontakty z matką, które również w czasie trwania tego małżeństwa były ograniczone. Powód w żaden sposób nie interesował się losem matki, ani jej stanem zdrowia, nie pomagał jej również w życiu codziennym. Powód P. O. (1) nie kontaktował się ze swoją matką nawet z okazji jej urodzin, imienin czy też świąt. Spotkania powoda P. O. (1) z matką sprowadzały się do przypadkowych spotkań, które miały miejsce przykładowo w tramwaju. W takich okolicznościach – podczas przypadkowego spotkania w tramwaju powód przedstawił swojej matce swojego najmłodszego syna – C. O.. Również w czasie choroby powód nie odwiedzał matki. Takie zachowanie P. O. (1) było dla jego matki bardzo bolesne, niejednokrotnie skarżyła się przyjaciółce oraz członkom rodziny na złe zachowanie syna. Powód P. O. (1) próbował również zabronić swojej matce kontaktów ze swoimi dziećmi z pierwszego małżeństwa. Nie był również obecny na jej pogrzebie, pomimo iż został o nim poinformowany. E. O. przed śmiercią starała się nawiązać kontakty z powodem P. O. (1), zapraszała go na uroczystości rodzinne, jednak on unikał tychże kontaktów, udawał, iż nie dostrzega matki na ulicy i nie odbierał od niej telefonów.

(dowód: zeznania świadka H. G., rozprawa z dnia 25 marca 2014, 00:43:45, zeznania A. C., rozprawa z dnia 29 maja 2014 roku, 00:08:30, zeznania świadka J. O. (2), rozprawa z dnia 29 maja 2014 roku, 00:31:16, zeznania K. G., rozprawa z dnia 29 maja 2014 roku, 01:02:53, częściowo zeznania powoda P. O. (1), rozprawa z dnia 29 maja 2014 roku, 01:43:35, rozprawa z dnia 24 lipca 2014 roku, 00:02:18, zeznania przedstawicielki ustawowej pozwanej P. M. O., rozprawa z dnia 24 lipca 2014 roku, 00:23:22, zeznania pozwanej J. O. (1), rozprawa z dnia 24 lipca 2014 roku, 00:54:55).

Wyrokiem z dnia 22 września 2014 roku, sygn. akt XI K 827/13 Sąd Rejonowy w Częstochowie uznał oskarżonego – powoda P. O. (1) za winnego tego, że w C., w okresach od 1 stycznia 2006 roku do 4 lutego 2007 roku, od 28 marca 2007 roku do 17 sierpnia 2008 roku, od 19 września 2008 roku do 30 września 2008 roku, od 7 marca 2009 roku do 4 sierpnia 2009 roku, od 22 grudnia 2009 roku do 14 grudnia 2010 roku, od 28 stycznia 2011 roku do 23 marca 2011 roku oraz od 1 października 2011 roku do 30 września 2012 roku uporczywie uchylał się od ciężącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie córki J. O. (1), w okresie od 1 stycznia 2006 roku do 31 sierpnia 2006 roku uporczywie uchylał się od ciężącego na nim z mocy ustawy obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie syna T. O. (2), a w okresie od 1 listopada 2006 roku do 4 lutego 2007 roku, od 28 marca 2007 roku do 17 sierpnia 2008 roku oraz od 19 września 2008 roku do 30 września 2008 roku uporczywie uchylał się od ciężącego na nim z mocy prawa obowiązku opieki przez niełożenie na utrzymanie syna C. O., przez co naraził wyżej wymienionych na niemożność zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, czym wyczerpał znamiona przestępstwa z art. 209 § 1 kk i za to wymierzył mu karę 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 3 lat tytułem próby, zobowiązując go dołożenie na utrzymanie dzieci J. O. (1) i C. O. oraz zwalniając go od ponoszenia kosztów sądowych.

(dowód: wyrok, k. 554 – 555 akt sprawy Sądu Rejonowego w Częstochowie, sygn. akt CI K 827/13).

Sąd zważył co następuje:

Oceniając zgromadzony w niniejszej sprawie materiał dowodowy Sąd w całości oparł się na opiniach biegłej z zakresu szacowania wartości nieruchomości w odniesieniu do wyceny nieruchomości wchodzących w skład spadku po E. O.. Wartość wchodzących w skład spadku ruchomości była bezsporna i według zgodnych oświadczeń stron wynosiła 1 000,00 zł. Bezsporny pomiędzy stronami był również krąg spadkobierców ustawowych po E. O., a także treść i wzajemne relacje sporządzonych przez nią testamentów.

Spór w niniejszej sprawie sprowadzał się w pierwszej kolejności do kwestii istnienia podstaw do wydziedziczenia powoda P. O. (1), która to kwestia determinowała zasadność powództw zarówno P. O. (1) jak i C. O., w dalszej kolejności spór w niniejszej sprawie dotyczył wartości masy spadkowej.

Odnosnie kwestii istnienia podstaw do wydziedziczenia powoda P. O. (1) przez jego zmarłą matkę E. O. Sąd nie dał wiary zeznaniom I. O., jakoby w czasie trwania jej związku z P. O. (1) jego stosunki z matką były poprawne. Zeznania te sprzeczne są z zeznaniami pozostałych przesłuchanych w niniejszej sprawie świadków i zeznaniami pozwanych, z których wynika jednoznacznie, iż powód kontaktów z matką nie utrzymywał, a jego najmłodszego syna poznała ona w czasie przypadkowego spotkania w tramwaju. Nawet gdyby jednak dać wiarę zeznaniom świadka I. O., to opisuje ona kontakty pomiędzy powodem P. O. (1) a jego matką w latach 1997 – 2002, wskazując, iż nie ma wiedzy o dalszych relacjach stron.

Sąd nie dał również wiary zeznaniom powoda P. O. (1), w których wskazywał on na swoje „normalne” relacje z matką. Zmieniennym jest, iż sam powód przyznał, iż nie uczestniczył w uroczystościach pogrzebowych matki, co jednoznacznie wskazuje na brak pomiędzy nimi normalnych relacji, co więcej przyznał on, iż jego ostatni kontakt z matką miał miejsce na rok lub dwa lata przed jej śmiercią, co w sposób jaskrawy unaocznia brak jego zainteresowania matką. Podkreślić należy również w odniesieniu do zeznań powoda P. O. (1), iż zeznał on, że jego matka zapraszała jego i jego drugą żonę na wigilię i inne okazje rodzinne. Zmieniennym jest, iż nie wskazał on, jakoby z zaproszeń tych korzystał, co potwierdza tezę, iż E. O. dążyła do kontaktów z synem, a to on kontaktów tych unikał.

Powództwo wniesione w niniejszej sprawie przez P. O. (1) podlegało oddaleniu w całości, natomiast powództwo C. O. zasługiwało na częściowe uwzględnienie.

Odnosnie powództwa wniesionego przez P. K. stwierdzić należy, iż zachodziły w niniejszej sprawie okoliczności uzasadniające dokonane przez zmarłą E. O. wydziedziczenia powoda P. O. (1), co w rezultacie pozbawiało go prawa do żądania zachowku i implikowało konieczność oddalenia powództwa w niniejszej sprawie.

Zgodnie z art. 991 § 1 kc zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadła przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek).

Z art. 1008 kc wynika, iż spadkodawca może w testamencie pozbawić zstępnym, małżonka i rodziców zachowku (wydziedziczenie), jeżeli uprawniony do zachowku: wbrew woli spadkodawcy postępuje uporczywie w sposób sprzeczny z zasadami współżycia społecznego, dopuścił się względem spadkodawcy albo jednej z najbliższych mu osób umyślnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności albo rażącej obrazy czci albo uporczywie nie dopełnia względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych. Art. 1009 kc stanowi, iż przyczyna wydziedziczenia uprawnionego do zachowku powinna wynikać z testamentu.

Nie budzi wątpliwości w doktrynie i judykaturze fakt, iż wskazane w powyższym przepisie przyczyny wydziedziczenia stanowią katalog zamknięty, a wydziedziczenie może być dokonane jedynie wówczas, gdy uprawniony do zachowku swoim zachowaniem wyczerpał dyspozycję zacytowanego przepisu dopuszczając się względem spadkodawcy jednego ze wskazanych w nim zachowań uzasadniających wydziedziczenie. Nie ulega również wątpliwości, iż zachowanie uzasadniające wydziedziczenie musi być zawinionym działaniem uprawnionego do zachowku.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy stwierdzić należy, iż nie ma wątpliwości, iż dokonane przez E. O. wydziedziczenie jej syna P. O. (1) dokonane zostało w sposób skuteczny, a wskazany w sporządzonym przez nią testamencie, na podstawie którego nastąpiło stwierdzenie nabycia spadku po niej, powód wydziedziczenia powoda P. O. (1) był powodem rzeczywistym, uzasadniającym takie rozrządzenie.

Jako powód wydziedziczenia powoda P. O. (1) spadkodawczyni wskazała „brak zainteresowania od kilku lat, brak odwiedzin w czasie choroby i pobytu w szpitalu”. Zdaniem Sądu Okręgowego tak sformułowany powód wydziedziczenia powoda P. O. (1) mieści się w przyczynie wydziedziczenia określonej w art. 1008 pkt 3 kc, to jest uporczywym niedopełnianiu względem spadkodawcy obowiązków rodzinnych, a zatem spełniony jest określony w art. 1009 kc wymóg wynikania przyczyny wydziedziczenia z testamentu. Nie ulega wątpliwości, iż brak jakiegokolwiek

kontaktu powoda P. O. (1) z matką na przestrzeni co najmniej kilkunastu lat, brak jakiegokolwiek zainteresowania z jego strony losami matki, a także nieuczestniczenie przez niego w jej pogrzebie stanowi wyraz uporczywego niedopełniania obowiązków rodzinnych względem E. O. i uzasadnia wydziedziczenie tego powoda.

Podkreślić w tym miejscu należy, iż nie budzi wątpliwości Sądu Okręgowego wyczerpanie przez powoda P. O. (1) znamienia uporczywości niedopełniania obowiązków rodzinnych względem spadkodawczyni. W doktrynie i judykaturze uporczywość tę definiuje się jako niedopełnianie obowiązków rodzinnych cechujące się wielokrotnością (powtarzalnością) lub też długotrwałością, a stany krótkotrwałe i jednorazowe nie uzasadniają dokonania wydziedziczenia (zob. E. Skowron – Bocian, Komentarz do kodeksu cywilnego, Księga czwarta, Spadki, LexisNexis, Warszawa 2005, s. 1009). W niniejszej sprawie nie ulega wątpliwości, iż niedopełnianie obowiązków rodzinnych przez powoda P. O. (1) względem spadkodawczyni miało charakter uporczywy. Powód odmawiał utrzymywania kontaktów z matką na przestrzeni wielu lat, co jednoznacznie wskazuje na długotrwałość jego zachowania – z zeznań samego powoda P. O. (1) wynika, iż jego ostatni kontakt z matką miał miejsce na co najmniej rok lub dwa lata przed jej śmiercią. Podkreślić należy, iż bez znaczenia dla oceny powyższej kwestii pozostają incydentalne kontakty powoda P. O. (1) ze spadkodawczynią, które następowały podczas przypadkowych spotkań na ulicy lub w tramwaju, skoro w żaden sposób kontakty te nie służyły podtrzymywaniu więzów rodzinnych. Powód przez długi okres nie interesował się losem swojej matki, pomimo istnienia obiektywnej możliwości nawiązania z nią kontaktów. Z zeznań przesłuchanych w niniejszej sprawie świadków nie wynika w żaden sposób, aby spadkodawczyni nie życzyła sobie kontaktów z powodem P. O. (1), wręcz przeciwnie jednoznacznie wskazują oni, iż zachowanie powoda było dla niej źródłem cierpienia i czuła się ona opuszczona przez niego i rozżalona. Powód nie przedstawił również żadnych dowodów, wbrew ciężącemu na nim z mocy art. 6 kc rozkładowi ciężaru dowodu, jakoby to jakakolwiek osoba trzecia utrudniała jego kontakty z matką.

Poza długotrwałością niedopełnianie przez powoda P. O. (1) obowiązków rodzinnych względem spadkodawczyni cechowało się również wielokrotnością. Powód nie utrzymywał kontaktów ze swoją matką w żadnej formie, nie wspierał jej w żaden sposób, nie odwiedzał jej w czasie choroby. Co więcej powód ten, mimo istnienia takiej obiektywnej możliwości, to jest mieszkając w tym samym mieście i wiedząc o pogrzebie matki, nie wziął w nim udziału, co stanowi jaskrawy przejaw jego stosunku do spadkodawczyni i łączących go z nią stosunków rodzinnych.

Reasumując powyższe rozważania stwierdzić należy, iż zachodziły podstawy do wydziedziczenia powoda P. K., a zatem dokonane w testamencie allograficznym sporządzonym przez spadkodawczynię E. O. w dniu 26 grudnia 2004 roku wydziedziczenie tego powoda dokonane zostało w sposób skuteczny, a tym samym był on pozbawiony prawa do zachowku, co implikowało konieczność oddalenia powództwa wniesionego przez niego w niniejszej sprawie.

Dodatkowo, niejako na marginesie wskazać w tym miejscu należy, iż nawet w przypadku hipotetycznego przyjęcia, iż wydziedziczenie powoda P. O. (1) pozbawione było podstaw faktycznych i prawnych, choć, jak wskazano powyżej podstawy takie niewątpliwie istniały, żądania tego powoda i tak podlegałyby oddaleniu z uwagi na ich sprzeczność z zasadami współżycia społecznego w oparciu o art. 5 kc. Zauważyć należy, iż jak wynika z wiążącego Sąd Okręgowy w niniejszej sprawie wyroku Sądu Rejonowego w Częstochowie z dnia 22 września 2014 roku, sygn. akt XI K 827/13 powód skazany został za przestępstwo uporczywej niealimentacji na szkodę między innymi pozwanej J. O. (1) oraz T. O. (2), którego następczyniami prawnymi są M. O. i P. O. (2). Fakt uporczywego niełożenia przez powoda przez wiele lat na utrzymanie dzieci i brak jakiegokolwiek zainteresowania ich sprawami, w ocenie Sądu, jednoznacznie wskazuje na sprzeczność roszczeń powoda kierowanych względem nich z elementarnymi zasadami współżycia społecznego, do których należy między innymi obowiązek alimentacji i opieki nad własnym potomstwem. Powód w sposób sprzeczny z prawem, a wręcz stanowiący występki uchylał się od obowiązków względem pozwanej J. O. (1) oraz poprzednika prawnego pozostałych pozwanych, a zatem w sprzeczności z poczuciem sprawiedliwości i zasadami współżycia społecznego, byłoby zasądzenie od nich świadczeń na jego rzecz z tytułu zachowku, nawet w wypadku, gdyby nie doszło do jego skutecznego wydziedziczenia.

Podstawę prawną rozstrzygnięcia w powyższym zakresie stanowi przepis art. 1008 pkt 3 kc.

Jak już wspomniano powyżej roszczenie powoda C. O. zasługuje na częściowe uwzględnienie.

W pierwszej kolejności wskazać należy, iż pomiędzy stronami bezspornym była sama zasada uprawnienia powoda C. O. do żądania zachowku po zmarłej E. O., a spór w niniejszej sprawie sprowadzał się wyłącznie do ustalenia jego wysokości. Zauważyć należy w tym miejscu również wewnętrzną sprzeczność stanowiska powoda P. O. (1), który w pierwotnie wniesionym pozwie domagał się zasądzenia zachowku zarówno na swoją rzecz, jak również na rzecz swojego syna – powoda C. O.. Oczywistym jest, iż w przypadku uznania, iż wydziedziczenie powoda P. O. (1) pozbawione było podstaw i w rezultacie nieskuteczne, wówczas to on byłby jedyną osobą uprawnioną do zachowku, a roszczenie C. O. podlegałoby oddaleniu, gdyż w takiej sytuacji brak byłoby podstaw do przyjęcia, jakoby należał on do kręgu spadkobierców ustawowych po E. O., będąc jej dalszym zstępnym. Wobec uznania wydziedziczenia P. O. (1) za skuteczne i oddalenia wniesionego przez niego powództwa, roszczenia C. O. należało uznać za co do zasady zasługujące na uwzględnienie.

Zgodnie z art. 1011 kc zstępnym wydziedziczonym zstępnym są uprawnieni do zachowku, chociażby przeżył on spadkodawcę.

Do ustalenia wysokości przysługującego powodowi C. O. zachowku konieczne jest zatem ustalenie wysokości udziału w spadku, jaki byłby przez niego dziedziczony w ramach dziedziczenia ustawowego, przy potraktowaniu P. O. (1), jak osoby, która nie dożyła otwarcia spadku. Zgodnie z art. 931 § 1 kc in principio w pierwszej kolejności powołane są do spadku z ustawy dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek, dziedziczą oni w częściach równych. Stosownie do § 2 cytowanego przepisu jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przypadł przypada jego dzieciom w częściach równych. P. O. (1) był jedynym dzieckiem spadkodawczyni, a zatem przypadający mu udział w spadku po niej, w przypadku dziedziczenia ustawowego, przypadający w częściach równych jego dzieciom: T. O. (2), J. O. (1) i C. O. – po 1/3 części na rzecz każdej z tych osób.

Ponieważ powód C. O. jest małoletnim zstępnym spadkodawczyni należy mu zachówek wynosi, stosownie do powołanego wyżej przepisu art. 991 § 1 kc dwie trzecie wartości udziału spadkowego, jaki przypadający mu w przypadku dziedziczenia ustawowego, a zatem 2/9 wartości masy spadkowej.

W skład masy spadkowej po E. O., jak wskazano powyżej wchodziły dwie nieruchomości których wartość wynosiła łącznie 206 400,00 zł (nieruchomość w postaci działki gruntu położonej w C. przy ul. (...), oznaczonej jako działka o numerze geodezyjnym (...)) o powierzchni 0,0674 ha, zabudowanej budynkiem mieszkalnym, dla której Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) według stanu z dnia otwarcia spadku, to jest z dnia 11 września 2009 roku oraz cen na datę wydania wyroku w niniejszej sprawie przedstawiała wartość 121 600,00 zł, zaś nieruchomość lokalowa w postaci lokalu mieszkalnego położonego w C. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Częstochowie prowadzi księgę wieczystą o numerze (...) przedstawiała wartość 84 800,00 zł) oraz ruchomości, których wartość była bezsporna i wynosiła 1 000,00 zł. Łączna wartość masy spadkowej po E. O. wynosiła zatem 207 400,00 zł.

Wysokość należnego powodowi C. O. zachowku wynosiła zatem iloczyn udziału wynoszącego 2/9 i wartości całej masy spadkowej, to jest kwoty 207 400,00 zł i wynosiła 46 088,88 zł. Spadek po E. O. nabyty został w 75/170 częściach przez J. O. (1) oraz w 95/170 częściach przez T. O. (2) (którego spadkobierczyniami w częściach równych są M. O. i P. O. (2)). Wobec powyższego stwierdzić należy, iż należny powodowi C. O. zachówek przypadł w kwocie 20 933,33 zł od pozwanej J. O. (1) ($75/170 \times 46\,088,88\text{ zł}$) oraz w kwotach po 12 877,77 zł od pozwanych M. O. i P. O. (2) ($95/170 \times 46\,088,88\text{ zł} / 2$).

Mając na uwadze powyższe takie kwoty zasądzone na rzecz powoda od poszczególnych pozwanych w oparciu o przepis art. 991 § 1 kc.

W pozostałej części żądane przez powoda C. O. kwoty przekraczały wartość należnego mu zachowku, w związku z czym w tej części powództwo podlegało oddaleniu w oparciu o przepis art. 991 § 1 kc a contrario.

O odsetkach orzeczono na podstawie art. 481 § 1 kc. Roszczenie o zapłatę zachowku należy do kategorii roszczeń bezterminowych, a zatem, stosownie do art. 455 kc jeżeli termin wykonania zobowiązania nie jest oznaczony ani

nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania.

Powód C. O. nie wykazał, aby przed wniesieniem pozwu w niniejszej sprawie wzywał pozwane do spełnienia przysługujących mu z tytułu zachowku świadczeń, stąd też za datę wezwania pozwanych do spełnienia świadczeń na rzecz powoda uznać należało datę doręczenia im odpisów pozwu.

Pozwana J. O. (1) odpis pozwu w niniejszej sprawie otrzymała w dniu 7 lutego 2014 roku (k. 110), pełnomocnik pozwanej M. O. – w dniu 19 lutego 2014 roku (k. 107), a przedstawicielka ustawowa małoletniej pozwanej P. O. (2) – w dniu 10 lutego 2014 roku (k. 109). Stąd też przyjąć należało, iż ustawowe odsetki przysługiwały powodowi za okres od dnia następnego po doręczeniu pozwanym odpisów pozwu, to jest od pozwanej J. O. (1) od dnia 8 lutego 2014 roku, od pozwanej M. O. od dnia 20 lutego 2014 roku, a od pozwanej P. O. (2) – od dnia 11 lutego 2014 roku.

Podkreślić w tym miejscu należy, iż Sąd Okręgowy nie podziela poglądu Sądu Apelacyjnego w Warszawie, wyrażonego w wyroku z dnia 18 listopada 1997 roku, sygn. akt I ACa 690/97, jakoby roszczenie o zachówek stawało się wymagalne z chwilą określenia przez Sąd jego wysokości według cen z daty orzekania o nim i dopiero z tą datą stawało się możliwe naliczenie odsetek za opóźnienie. Pogląd powyższy nie znajduje odzwierciedlenia w obecnych uwarunkowaniach rynkowych, które cechują się stabilnością cen, a w odniesieniu do cen nieruchomości nawet ich obniżaniem. Przyjęcie powyższego poglądu skutkowałoby nieuzasadnionym wzbogaceniem pozwanych kosztem powoda, jako że nie tylko skutkowałoby zasądzeniem zachowku według cen niższych, niż te, jakie z dużą dozą prawdopodobieństwa obowiązywały w dacie otwarcia spadku, lecz jeszcze bezpodstawnie premiowałoby pozwane w związku z możliwością korzystania ze środków należnych powodowi w okresie od wezwania ich do zapłaty do dnia wydania wyroku w niniejszej sprawie.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi P. O. (1) z urzędu orzeczono stosownie do przepisu art. 29 ust. 1 ustawy prawo o adwokaturze oraz § 19 pkt 1 w zw. § 2 ust. 1, § 3 ust. 1 i § 6 ust. 6 Rozporządzenia M.S. z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Podstawę prawną rozstrzygnięcia w przedmiocie wynagrodzenia kuratora małoletniego powoda C. O. stanowiły przepisy § 3 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 sierpnia 1982r. w sprawie stawek, warunków przyznawania i wypłaty ryczałtu przysługującego sędziom i pracownikom sądowym za dokonanie oględzin oraz stawek należności kuratorów (Dz.U. z 1982r., Nr 27, poz. 197 z późn. zm.) oraz § 2 ust. 1, § 3 ust. 1 i § 6 ust. 6 Rozporządzenia M.S. z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).

Mając na uwadze sytuację majątkową i życiową stron, w tym w szczególności małoletniość powoda C. O. oraz pozwanej P. O. (2), a także fakt, iż w skład nabytego przez pozwane majątku spadkowego wchodziły wyłącznie nieruchomości mieszkalne, Sąd odstąpił od ściągnięcia ze świadczenia zasądzonego na rzecz powoda C. O. kosztów sądowych w części, w jakiej powództwo zostało oddalone oraz nie obciążył pozwanych kosztami sądowymi w części, w jakiej powództwo to zostało uwzględnione. Podstawę prawną rozstrzygnięcia w tym zakresie stanowi przepis art. 113 ust. 4 uksc.

Mając na uwadze sytuację majątkową i życiową obu powodów, w tym w szczególności małoletniość powoda C. O. oraz ciężące na powodzie P. O. (1) należności alimentacyjne, które zobowiązany jest on regulować Sąd, stosownie do art 102 kpc nie obciążył powodów obowiązkiem zwrotu kosztów procesu na rzecz pozwanej M. O..